

CENTRAAL

Position paper rondetafelgesprek Schulden

Van: Martijn Vetketel

Aan: De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid van de Tweede Kamer

Datum: 29 januari 2018

Inleiding

Vanuit het Sociaal Raadsliedenwerk helpen we door de regel veel mensen met een laag inkomen. Een groot deel van het werk is zorgen dat mensen de inkomensvoorzieningen benutten waar recht op bestaat. Dit werk doen we met professionals, stagiaires (HBO Sociaal Juridische Dienstverlening) en getrainde vrijwilligers.

In ons werk komen we veel mensen tegen met (problematische) schulden. Ook komen we gelukkig mensen tegen die (nog) hun hoofd boven water kunnen houden omdat ze op tijd hun weg hebben gevonden naar hulp, of omdat ze in staat zijn om hun eigen weg te banen door het woud van regelingen en voorzieningen. Dit proberen we in Utrecht zo goed mogelijk te ondersteunen met websites als <http://www.ugids.nl/>, <https://www.geldwijzer030.nl/>, <https://armoedecoalitie-utrecht.nl/>, etc.

Gezien de samenstelling van de lijst met genodigden en specialismen voor deze ronde tafelgesprekken focus ik mij vooral op het onderwerp waar Sociaal Raadslieden goed in zijn: Informeren en adviseren van inwoners over hun rechten en plichten met betrekking tot de voor hen geldende wet- en regelgeving.

Veel problemen ontstaan bij het inkomen

Het inkomen op orde brengen is gek genoeg voor iemand met een laag inkomen veel ingewikkelder dan voor iemand met een inkomen waar er geen recht bestaat op allerlei aanvullingen. Voor de Utrechtse situatie hebben we een "Checklist inkomsten op orde"¹ ontwikkeld. Een printbare afvinklijst met een korte uiteenzetting van de relevante regelingen en voorzieningen die van toepassing zijn op Utrechtse huishoudens.

- **Hoog inkomen**
Een stel hoog opgeleide tweeverdieners zonder kinderen met een hoog inkomen en een koophuis, hebben alleen rekening te houden met hun salaris en een eventuele hypotheekrenteaf trek.
- **Inkomen op of rond bijstandsniveau**
Een Utrechtse alleenstaande moeder met een parttime inkomen uit arbeid heeft daarentegen mogelijk al recht op de volgende voorzieningen: aanvulling tot bijstandsniveau vanuit de participatiewet, zorgtoeslag, huurtoeslag, kindgebonden budget (met alleenstaande ouderkop), kinderopvangtoeslag, vergoeding eigen bijdrage kinderopvangtoeslag, kinderbijslag, huurkorting (proef in Utrecht), kwijtscheldingen gemeentebelastingen, kwijtschelding waterschapsbelasting², U-pas (Utrechtse pas, voor gebruik minimaregelingen en deelname aan maatschappelijke, recreatieve, sociale, sportieve en culturele activiteiten), voor de kinderen: U-pas kindpakket. Dit zijn, inkomen uit werk meegerekend, 8 bronnen waardoor er extra geld binnenkomt, en 5 bronnen waardoor er

¹ <http://www.ugids.nl/media/210971/180108-checklist-utrecht-2018.pdf>

² Kwijtschelding gemeentelijke belastingen en waterschapslasten: Armoede-instrument of drukmiddel? André Moerman, Chantal van Hulzen. Sociaal Bestek augustus/september 2017, http://www.schuldinfo.nl/fileadmin/Publicaties/Kwijtschelding_gemeentelijke_belastingen_en_waterschapslasten_Armoede-instrument_of_drukmiddel.pdf

CENTRAAL

minder of niets betaald hoeft te worden voor bepaalde zaken. Let wel! Deze voorzieningen zijn niet alleen voor mensen met een uitkering, maar ook voor werkenden met een laag inkomen. Dit wordt in media gemakshalve wel eens vergeten.

Niet-gebruik van regelingen en voorzieningen

Omdat het aantal regelingen zo omvangrijk is, komen we in ons werk heel veel niet-gebruik van inkomensondersteunende maatregelen tegen. Bij aanvang van een schulddienstverleningstraject is het dan ook vaak de eerste klus voor een Sociaal Raadsman/vrouw om het “inkomen op orde” te brengen. Regelingen aanvragen waar nodig, goede toetsingsinkomens doorgeven, regelingen stopzetten waar geen recht op bestaat. In veel gevallen had men zich een hoop ellende kunnen besparen als dit veel eerder gebeurd was dan op het moment dat iemand aanklopt bij hulpverlening. Met een goede informatievoorziening rond allerlei regelingen en voorzieningen lost men het probleem slechts deels op. Hierbij verwacht de overheid van mensen dat men automatisch de vertaling maakt van “hé, het bestaat!” naar: “misschien is dit op mij van toepassing, laat ik dat eens uitzoeken”. In veel gevallen een onterechte aanname.

Verkeerde aanvragen, wisselend inkomen en terugvordering

De verdere complexiteit ontstaat pas na de aanvraag van voorzieningen. Het is nu zaak dat elke instantie (apart!) op de hoogte gehouden blijft worden van elke relevante verandering. Hierdoor ontstaat veel verwarring. De belastingdienst blauw (o.a. loon- en inkomstenbelasting) communiceert niet voortdurend met rood (toeslagen). De toeslagen worden als voorschot verstrekt en worden achteraf pas automatisch gecontroleerd.

Bij hogere inkomens, waarbij veel kinderopvangtoeslag wordt gebruikt, gaat het al snel mis (loonstijging, variabel aantal uren kinderopvang), waardoor er een schuld ontstaat. Vaak hebben mensen met een hoger inkomen echter een buffer paraat waarmee dit opgevangen kan worden. Bij lagere inkomens waar het mis gaat, gaat het vaak meteen goed mis. Ook is het vaak een domino-effect. Voorbeeld: het definitieve toetsingsinkomen 2016 wordt pas halverwege 2017 vastgesteld. Hierdoor ontstaat vaak al de situatie dat er anderhalf jaar een te hoge toeslag is verstrekt voordat er een seintje richting burger gaat. Van deze wordt dan verwacht dat hij zelf ook meteen maatregelen neemt voor de toeslag over 2017. Echter in de praktijk overziet men deze gevolgen niet, of veel te laat, waardoor het al enkele jaren misgaat voordat men zich meldt. Vaak is er bij deze mensen geen sprake van een buffer. De al krappe begroting wordt nog krappere, want met een lager inkomen moet men ook nog een teveel ontvangen inkomen zien terug te betalen. Helaas blijft een flink aantal aanbevelingen uit het in 2009 (!) verschenen rapport: “Toeslag of tegenslag?”³ van de Landelijke organisatie Sociaal Raadslieden tot op de dag van vandaag onbenut.

Recent voorbeeld: verblijfsvergunning pasgeboren kind vergeten direct aan te vragen door ouders, waardoor er een illegaal persoon op het adres woont: huurtoeslag en zorgtoeslag worden per direct teruggevorderd.⁴ Achteraf vrij eenvoudig te herstellen, maar de administratieve verwerking zorgt een tijd voor een lager besteedbaar inkomen, waardoor er meteen druk op het betalen van de vaste lasten ontstaat.

Ook gemeenten, UWV en SVB zijn vaak een grote schuldeiser. Te laat opgeven van inkomen, niet doorgeven van een vrijwilligersvergoeding, veranderingen van de samenstelling van het huishouden niet doorgeven. Allemaal redenen om teveel betaalde uitkeringen terug te vorderen. Heel sec gezien natuurlijk toe te rekenen aan de betreffende burger (ook meteen fraudeur genoemd). Of de betreffende burger ter goeder trouw handelde is nauwelijks aandacht voor.

³ <https://www.sociaalwerknederland.nl/?file=4365&m=1322559367&action=file.download>

⁴ Zie ook: <http://akoost.nl/nieuws/krijgt-u-geen-belastingtoeslagen> voor enkele goede voorbeelden

De overheid is daarmee een van de grootste schuldeisers van Nederland. Aan de andere kant heeft diezelfde overheid als taak om mensen te helpen bij het oplossen van schulden en armoede.

De nieuwe armoede is daarnaast ook een probleem waar we tegenaan lopen. Een goed betaalde baan en dan ziek worden, ontslag krijgen of in een echtscheiding belanden. Wel een inkomensdaling en een hoge hypotheek, maar geen recht op extra voorzieningen.

En de oplossingen?

Vereenvoudig het systeem

Maak het systeem om inkomen te vergaren niet nodeloos ingewikkeld. Maak het overzichtelijker, eenvoudiger, uniformer. Zorg dat vooral de mensen die aanspraak moeten maken op regelingen en voorzieningen deze ook begrijpen. Automatiseer dit. De data die nodig is, is al in een of ander systeem bij een (lokale) overheid aanwezig. Natuurlijk zijn er (terecht) enorme privacy bezwaren om systemen zomaar te koppelen. Om fraude te bestrijden is de privacy-drempel echter een veel kleiner probleem dan wanneer het gebeurt om mensen verder te helpen.

De leefwereld van de inwoner sluit niet aan bij de systeemwereld van de regelingen en voorzieningen. Dit zorgt ervoor dat er niet zomaar vanuit kan worden gegaan dat iedereen precies aanvraagt wat hij/zij nodig heeft én recht op heeft.

Stimuleer (lokale) samenwerking met hulpverlening

Woningcorporaties, energiemaatschappijen en zorgverzekeraars zijn schuldeisers die vroeg in het traject betalingsachterstanden zien. Zorg dat deze (partijen) verbinding zoeken met de lokale hulpverleners. Zo kan er voordat men zichzelf meldt al contact zijn met hulpverlening. Dit zorgt ervoor dat escalatie voor een groot deel voorkomen kan worden.⁶

Begin bij het onderwijs

In het onderwijs hoort ook veel meer plek te zijn voor "live-skills": Hoe stel ik een privé-begroting op? Waar moet ik geld voor reserveren? Waar kan ik terecht als het niet goed met me gaat? Waar is informatie te vinden over persoonlijke financiën? Welke verplichtingen ga ik aan en waarom?

⁵ <https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zorg-en-onderwijs/informatie-voor-zorgprofessionals/Utrecht-Inclusief-Vernieuwing-van-de-Utrechtse-armoedeaanpak.pdf>

⁶ <https://www.utrecht.nl/nieuws/artikel/succesvolle-aanpak-vroegsignalering-van-schulden-in-heel-utrecht/>